

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1999-2000

22 JUIN 2000

**Projet de loi insérant un article 21ter dans le
Titre préliminaire du Code de procédure
pénale**

Procédure d'évocation

AMENDEMENTS
déposés après l'approbation
du rapport

N° 3 DE M. VANDENBERGHE

Art. 2

**Remplacer l'article 21ter proposé par la disposition
suivante :***« Art. 21ter. — La constatation que le délai raisonnable est dépassé éteint l'action publique. »*

Justification

Le présent projet permet de poursuivre le jugement d'une affaire pénale, même en cas de dépassement du délai raisonnable.

Or, il faut considérer le dépassement du délai raisonnable comme la violation d'une règle de procédure qui doit être sanctionnée par l'extinction des poursuites.

*Voir:***Documents du Sénat:****2-279 - 1999/2000:**

- N° 1: Projet transmis par la Chambre des représentants sous la législature précédente et relevé de caducité.
- N° 2: Amendements.
- N° 3: Rapport.
- N° 4: Texte adopté par la commission.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1999-2000

22 JUNI 2000

**Wetsontwerp tot invoeging van een artikel
21ter in de Voorafgaande Titel van het
Wetboek van strafvordering**

Evocatieprocedure

AMENDEMENTEN
ingediend na de goedkeuring
van het verslag

Nr. 3 VAN DE HEER VANDENBERGHE

Art. 2

Het voorgestelde artikel 21ter vervangen als volgt :*« Art. 21ter. — De vaststelling dat de redelijke termijn overschreden is, doet de strafvordering vervallen. »*

Verantwoording

Dit ontwerp maakt het mogelijk dat een strafzaak verder wordt afgehandeld ook al wordt de redelijke termijn overschreden.

De overschrijding van de redelijke termijn dient echter te worden aangezien als de schending van een procedureregule, waarop als sanctie de staking van de vervolging dient te staan.

*Zie:***Stukken van de Senaat:****2-279 - 1999/2000:**

- Nr. 1: Ontwerp overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers tijdens de vorige zittingsperiode en van verval ontheven.
- Nr. 2: Amendementen.
- Nr. 3: Verslag.
- Nr. 4: Tekst aangenomen door de commissie.

Plusieurs arguments plaident en faveur de cette thèse :

— Le délai raisonnable tend à remédier à l'insécurité résultant de la longueur de l'instruction. Il a donc une finalité proche de celle de la prescription. Le délai raisonnable constitue pour ainsi dire un aspect plus subtil du concept global de la prescription (De Swaef, M., «*De redelijke verjaringstermijn*», dans *Liber Amicorum* Marc Châtel, 1991, p. 128).

La sanction de la prescription est l'extinction de l'action publique. En cas de dépassement du délai raisonnable ou lorsque l'on a constaté que l'action publique s'est prolongée de manière déraisonnable, la sanction doit, dès lors, être identique.

— L'article 12, § 2, de la Constitution dispose que nul ne peut être poursuivi que dans les cas prévus par la loi, et dans la forme qu'elle prescrit. Il s'ensuit que, dans le cadre de l'exercice de l'action publique, le ministère public doit respecter l'article 6 de la CEDH, dès lors que cet article a un effet direct. Par conséquent, le juge du fond qui constatera que le ministère public continue à poursuivre quelqu'un, alors que les conditions nécessaires ne sont plus réunies (à la suite du dépassement du délai raisonnable), sera tenu en vertu de la loi et de la Constitution, de refuser au ministère public le droit de continuer à poursuivre. Si le ministère public enfreint la loi, il ne peut, ni conserver le droit de diligenter des poursuites ni plus demander qu'un fait soit déclaré punissable. L'extinction de l'action publique est donc la seule sanction possible en cas de dépassement du délai raisonnable.

N° 4 DE M. VANDENBERGHE

(Premier amendement subsidiaire à l'amendement n° 3)

Art. 2

À l'article 21 ter, alinéa 1er, proposé, insérer entre les mots «le juge peut prononcer» et les mots «la condamnation par simple déclaration de culpabilité» les mots «l'extinction de l'action publique ou».

Justification

Cet amendement rejoint l'amendement précédent selon lequel le dépassement du délai raisonnable dans les affaires pénales doit être sanctionné par l'extinction de l'action publique plutôt que par une simple déclaration de culpabilité ou par le prononcé d'une peine inférieure.

Comme le dépassement du délai raisonnable devra toujours être apprécié concrètement, sur la base des éléments du dossier, il ne présentera pas le même caractère de flagrance ou de gravité dans tous les cas. L'on peut plaider, en ce sens pour une gradation de la sanction pour autant que l'on ne partage pas l'avis selon lequel l'extinction de l'action publique doit être la sanction applicable dans tous les cas. Il y a déjà une gradation à l'heure actuelle, dans la mesure où le juge peut prononcer une condamnation par simple déclaration de culpabilité ou infliger une peine inférieure à la peine minimale prévue par la loi.

Dans les cas de dépassement très flagrant du délai raisonnable, une simple déclaration de culpabilité pourrait toutefois constituer une sanction trop lourde pour l'accusé. En d'autres termes, la sanction de l'extinction de l'action publique doit rester une sanction possible dans les cas où le dépassement du délai raisonnable serait dû exclusivement au laisser-aller excessif des instances judiciaires. Dans ces cas-là, il ne suffirait, en effet, même pas que le

Volgende argumenten kunnen hiervoor worden ontwikkeld :

— De redelijke termijn wenst te verhelpen aan de onzekerheid die voortvloeit uit het aanslepen van een onderzoek. Deze heeft aldus een finaliteit welke aansluit bij die van de verjaring. De redelijke termijn maakt als het ware een meer verrijnd deelgebied uit van het globale verjaringsconcept. (De Swaef, M., «*De redelijke verjaringstermijn*», in *Liber Amicorum* Marc Châtel, 1991, blz. 128).

De sanctie die wordt gesteld op de verjaring is het verval van de strafvordering. De overschrijding van de redelijke termijn, oftewel de vaststelling dat de strafvordering onredelijk lang heeft aangeslept, kan enkel dan ook maar op dezelfde wijze worden gesanctioneerd.

— Artikel 12, tweede lid, van de Grondwet stelt dat niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft. Hieruit volgt dat het openbaar ministerie artikel 6 van het EVRM, vermits dit directe werking heeft, dient te respecteren in de uitoefening van de strafvordering. Wanneer een feitenrechter bijgevolg vaststelt dat het openbaar ministerie iemand is blijven vervolgen ondanks dat de voorwaarden daartoe niet meer vervuld waren (ingevolge de overschrijding van de redelijke termijn), dan zal deze rechter (grond)wettelijk verplicht zijn het openbaar ministerie het recht te ontzeggen om de vervolging nog verder uit te oefenen. Bij overtreding van de wet kan het openbaar ministerie niet het recht van vervolging behouden, en dus niet meer vorderen dat iets strafbaar zou worden verklaard. Het verval van de strafvordering is aldan de enig mogelijke sanctie op de overschrijding van de redelijke termijn.

Nr. 4 VAN DE HEER VANDENBERGHE

(Eerste subsidiair amendement bij amendement nr. 3)

Art. 2

In het voorgestelde artikel 21 ter, eerste lid, de woorden «het verval van de strafvordering of» toevoegen tussen de woorden «kan de rechter» en de woorden «de veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring».

Verantwoording

Dit amendement sluit aan bij het vorige amendement, waarin werd aangegeven dat het verval van de strafvordering als sanctie op het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken de voorkeur dient te genieten boven de eenvoudige schuldigverklaring of de strafvermindering.

De overschrijding van de redelijke termijn dient steeds in concreto te worden beoordeeld aan de hand van de elementen uit het dossier. Dit maakt dat de overschrijding van de redelijke termijn niet in alle gevallen even flagrant of ernstig zal zijn. In die zin kan gepleit worden, voor zover men er niet mee akkoord kan gaan dat in alle gevallen het verval van de strafvordering als sanctie dient te gelden, dat er een gradatie wordt uitgewerkt ten aanzien van deze sanctionering. Deze is nu reeds voorzien in die zin dat de rechter ofwel de eenvoudige schuldigverklaring uitspreekt ofwel strafvermindering toekent.

Als het evenwel gaat om een zeer flagrant geval van overschrijding van de redelijke termijn, dan zou de eenvoudige schuldigverklaring een nog te zware sanctie kunnen zijn voor de beklagde. Wanneer de overschrijding van de redelijke termijn louter en alleen te wijten is aan uitermate grote laksheid vanwege de gerechtelijke instanties, dan moet met andere woorden het verval van de strafvordering als sanctie mogelijk blijven. In dat geval

juge prononce la peine la moins sévère ou se contente d'une simple déclaration de culpabilité pour qu'il y ait une réparation adéquate (Verstraeten, R., *Handboek Strafvordering*, Anvers, Maklu, 1999, n° 1435; Arnou, L., « *Is er nog toekomst voor de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie van het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken* », AJT, 1995-1996, p. 552).

Cet amendement tend donc à laisser ouverte la possibilité de prononcer comme sanction l'extinction de l'action publique. Il n'y a en effet aucune objection de principe à prévoir l'extinction de l'action publique comme sanction possible en sus des sanctions déjà prévues.

N° 5 DE M. VANDENBERGHE

(Deuxième amendement subsidiaire à l'amendement n° 3)

Art. 2

Remplacer l'article 21ter proposé comme suit :

« Art. 21ter. — Si la durée des poursuites pénales dépasse le délai raisonnable, le juge prononce une condamnation par simple déclaration de culpabilité ou une peine qui peut être inférieure à la peine minimale prévue par la loi. »

Justification

Selon le texte actuel, le juge qui constate que le délai raisonnable a été dépassé n'est pas tenu de sanctionner la chose. L'utilisation de la forme verbale « peut » indique en effet que le juge est libre de n'attacher aucune conséquence à ce dépassement.

Comme toute personne dont les droits ont été violés, a droit à un rétablissement effectif de la légalité en vertu de l'article 13 CEDH, on ne peut pas laisser sans conséquence aucune le dépassement du délai raisonnable.

Il convient dès lors de prévoir que le juge a, non pas la faculté, mais l'obligation d'infliger la sanction prévue et de supprimer le mot « peut » dans le texte proposé. Le juge doit être tenu de prononcer une des sanctions prévues dès le moment où il a constaté que le délai raisonnable a été dépassé.

immers zou zelfs de grootst mogelijke strafvermindering of een loutere schuldigverklaring geen voldoende herstel kunnen bieden. (Verstraeten, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, nr. 1435; Arnou, L., « *Is er nog toekomst voor de onontvankelijkheid van de strafvordering als sanctie van het overschrijden van de redelijke termijn in strafzaken* », AJT, 1995-1996, blz. 552).

Dit amendement strekt er dan ook toe het verval van de strafvordering eveneens als sanctiemogelijkheid open te laten. Er is immers geen principiële bezwaar om het verval van de strafvordering te weren als mogelijke sanctie naast de reeds voorziene sancties.

Nr. 5 VAN DE HEER VANDENBERGHE

(Tweede subsidiair amendement bij amendement nr. 3)

Art. 2

Het voorgestelde artikel 21ter vervangen als volgt :

« Art. 21ter. — Indien de duur van de strafvervolgung de redelijke termijn overschrijdt, spreekt de rechter de veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring of een straf die lager kan zijn dan de wettelijke minimumstraf uit. »

Verantwoording

Zoals de tekst thans geformuleerd is, bestaat er voor de rechter, wanneer hij de overschrijding van de redelijke termijn vaststelt, geen verplichting om dit te sanctioneren. Het woord « kan » wijst er immers op dat de rechter vrij blijft om aan de overschrijding van de redelijke termijn geen gevolgen te verbinden.

Bij toepassing van artikel 13 EVRM heeft elke persoon recht op een daadwerkelijk rechtsherstel wanneer zijn bij dit Verdrag gewaarborgde rechten geschonden zijn. Hieruit volgt dat de overschrijding van de redelijke termijn niet zonder gevolgen mag gelaten worden.

De voorziene sanctie dient dan ook te gelden als een verplichting voor de rechter en niet als een vrijblijvende mogelijkheid. Het woord « kan » dient derhalve te worden geschrapt uit de voorgestelde tekst: éénmaal de rechter vaststelt dat de redelijke termijn is overschreden, dient hij daar een van de voorziene sancties aan te verbinden.

Hugo VANDENBERGHE.